

Inventeringen av de sörmländska maskrosorna

HANS RYDBERG

Kartläggningen av Sörmlands Flora är nu inne i sin allra sista fas. Ett av de mer okända och samtidigt mest ansträngande och stimulerande projekten inom ramen för arbetet, har varit att identifiera och kartlägga landskapets maskrosor. Inventeringslistan tog bara upp tre av landskapets åtta sektioner, nämligen ogräsmaskrosor, strandmaskrosor och sandmaskrosor. På de allra flesta inventeringslistorna finns bara ogräsmaskrosorna - under det felaktiga namnet "Vulgata" - ikryssade. Detta gav mig anledning att göra en mer fördjupad studie, som inte bara kom att omfatta sektionerna utan också (små-)arterna inom respektive sektion.

Ett arbete av detta omfång kräver skickliga medarbetare. Här vill jag särskilt framhålla Carl-Fredrik Lundevall som kontrollerat och registrerat allt äldre material, huvudsakligen från Riksmuseets samlingar, men också från privata herbarier. Det är inte bara rena felbestämningar som behövt korrigeras. Också många tidigare beskrivna arter har med åren fått en ny identitet. Vissa arter har i litteraturen vid skilda publiceringstillfällen

beskrivits under olika namn. Andra arter har visat sig vara kollektiva och behövt delas upp.

I den oreda och det gytter av namn och felaktigheter, som kännetecknade tiden före 1970, har nu en kraftig stabilisering skett i fråga om namnskick och artuppfattning.

Från tiden före 1980 var 136 arter maskrosor kända från Sörmland. Inventeringarna under 1980- och 90-talen har avslöjat ytterligare 32 arter, som kan betraktas som nya för landskapet. Ytterligare ett antal nya arter kan förväntas bland de ca. 150 kollekt, som ännu ligger obearbetade och som innehåller många intressanta, men ännu oidentifierade arter.

Hittills är 168 arter maskrosor funna i Sörmland. Dessa fördelar sig på sektioner enligt tabell 1.

Ett 50-tal arter funna före 1980 har inte återfunnits. Flertalet av dessa är knutna till trivialmarker och är sannolikt förbisedda. Jag har själv ingen erfarenhet av arterna i fråga, varför det finns skäl att tro att arterna blir registrerade när kunskapen om dem

Sektion	Svenskt namn	Antal arter
<i>Ruderalia</i>	Ogräsmaskrosor	115
<i>Erythrosperma</i>	Sandmaskrosor	21
<i>Borea</i>	-----	17
<i>Palustria</i>	Strandmaskrosor	5
<i>Hamata</i>	Ängsmaskrosor	4
<i>Celtica</i>	Kärrmaskrosor	4
<i>Naevosa</i>	Fläckmaskrosor	2

Tabell 1. Tabellen visar hur de 168 arter maskrosor som är funna i Sörmland fördelar sig på sektioner.

ökar. Många av arterna är dessutom sällsynta och därför nästan omöjliga att samla in av ren slump (stickprovinsamlingar).

Kartläggningen av Sörmlands maskrosor under 1980- och 90-talen har skett sockenvis. Inom varje socken har tre till fem lokaler undersökts. Så många arter som möjligt har antecknats eller insamlats under en tid av minst 2 timmar. Insatsen har dock varierat. Vissa socknar har blivit mer noggrant inventerade. Ännu återstår ett 20-tal av landskapets 120 socknar att inventera. De största kunskapsluckorna finns i Stockholms skärgård, vars öar jag inte haft tillfälle att besöka. Exempelvis saknas uppgifter från Nämndö, Ornö, Utö, Muskö och Torö. Värdefulla insamlingar har tillställts mig från Nacka av Olle Strohl.

För flertalet arter finns rikligt med belägg. De förvaras f. n. i mitt privata herbarium. Osäkra kollektioner har skickats till specialister för granskning; i regel Hans Øllgaard, Viborg-Danmark och Carl-Fredrik Lundevall. Ungefär en tredjedel av dessa har återsänts utan namnförslag. Det visar på svårigheten att bestämma material som inte uppvisar arttypiska drag. Ibland är materialet för tunt. Ett enstaka exemplar fångar sällan upp alla de väsentliga drag som utgör artens karaktärsbild. Möjligheten att göra säkra bestämmningar ökar i fält, där man inom en större yta ibland kan följa upp en arts alla modifieringar och variationer, samt finna gemensamma nämnare och karaktäristiska detaljer. Detta givetvis under förutsättning att arten finns spridd på platsen.

Maskrosorna går dessutom bara att bestämma på försommaren. Inventeringstiden blir således kort och intensiv. Sommarbladen saknar de egenskaper som är typiska för arten och det blir nästan omöjligt att ens gissa sig fram. Unga plantor med bara en korg är svåra att bestämma liksom exemplar som vuxit på trampad mark, på mycket mager jordmån eller på extremt fet och välbevattad jord. Där maskrosor växer mycket tätt kan plantorna bli undernärda. Sådana

svältexemplar är också besvärliga att knäcka!

Dessa nackdelar och svårigheter till trots är bordet under maj månad i regel rikligt dukat. En väggkant om hundra meter kan innehålla mer än 10 000 maskrosplantor.

Ett urval intressanta arter:

Sektion *Ruderalia* (Ogräsmaskrosor)

Taraxacum deltoideum Hagl.

Arten beskrevs första gången från Sörmland. Typexemplaret insamlades av Erik Julin i Hälla socken och beskrevs 1935 av Erik Haglund. Arten betraktades länge som sörmländsk endem. Ett par fynd gjordes sedan från Norrköpingstrakten (C-F Lundevall, muntl.). Senare har det visat sig att G. Marklunds art *T. aequale*, som beskrevs av honom från Nyland i Finland 1940, är identisk med *T. deltoideum*. Hur som helst är arten en stor sällsynthet överallt utom just i Sörmland, där jag funnit den i 29 socknar. I vissa områden, t. ex. i Oxelösund och Låstringe, är den t.o.m. vanlig och kan räknas i tusentals exemplar.

"Taraxacum obnubilum" Dahlst.

Arten är i vårt land bara samlad på Gotland och därutöver en gång i Finland. För Sörmlands del finns nu fynd registrerade dels i Gnesta, dels flerstädes i Nyköpingstrakten. Arten är alltså obeskriven.

"Taraxacum broddessonii" Ined.

En ännu obeskriven art, som i landet tidigare bara påträffats i Närke och Östergötland. Det sörmländska fyndet är från Vingåker.

Taraxacum piceatum Dahlst.

Landskapets vanligaste art - funnen i 94 socknar - och på de flesta lokaler riklig! Den känns lätt igen på de yttre holkfjällens spiralliknande organisation och på deras matt brunvioletta färgton. Bladens mittnerv är undertill rödbrun endast på mitten!

Dukat bord med maskrosor för den ivrige. Teckning: Bengt Nicolson

***Taraxacum tumentilobum* Markl.** Denna mycket vanliga art beskrevs av G. Marklund så sent som 1938. Före 1980 fanns från Sörmland belägg enbart från Dalarö. Arten är nu registrerad från ett 70-tal socknar och på de flesta håll mycket vanlig. Arten är mycket karaktäristisk och det är en gåta varför arten inte samlats mer i gången tid. En teori är att arten, från att ha varit en stor sällsynthet, ökat explosionsartat, kanske till följd av förändringar i den urbana miljön.

Sektion *Naevosa* (Fläckmaskrosor)

***Taraxacum maculigerum* Lindb. fil.** Fläckmaskrosorna tycks ha gått tillbaka. I Sörmland finns förutom den normala, pollenförande arten (*T. maculigerum* s. str.), även en apollin, ännu obeskuren art, hittills funnen på Labro ängar i Svärta och på Södra Femöre vid Oxelösund. Fläckmaskrosornas starkaste fäste i Sörmland tycks vara Nynäsområdet i Bälinge, där de växer här och var i de talrika naturbetesmarkerna.

Sektion *Palustria* (Strandmaskrosor)

***Taraxacum suecicum* Hagl.** Denna art är dominerande vid alvarvätarna på det öländska alvaret. De flesta sörmländska fynden finns vid Östersjön. Några inlandsfynd är kända sedan tidigare. Ett intressant fynd finns från Aspö i Mälaren, där den växer på en numera obetad sötvattenstrandäng.

Sektion *Celtica* (Kärrmaskrosor)

***Taraxacum nordstedtii* Dahlst.**

Alla arter inom sektionen fanns tidigare i den numera strikt nordliga sektionen *Spectabilia*. Arten *T. nordstedtii* är sydlig och sällsynt. Den växer i regel i naturbetesmarker. Tidigare nordligaste fynd är Svensksundsviken i Östergötland. Arten återfanns 1993 på en sötvattenstrandäng vid sjön Rundbulten utanför Gnesta i Sörmland.